

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ Й ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ ТРУБОПРОВІДНОГО ТРАНСПОРТУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

THE PECULIARITIES OF THE LEGAL REGULATION OF USE AND PROTECTION OF THE PIPELINE TRANSPORT LANDS AFTER THE UKRAINIAN LEGISLATION

Осадчий С.Ю.,

здобувач кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У статті надана загальна характеристика використання й охорони земель трубопровідного транспорту за чинним законодавством України. Визначені особливості правового статусу земель трубопровідного транспорту, обумовлені статусом об'єктів, для обслуговування та експлуатації яких виділяються відповідні земельні ділянки. У статті порушено питання особливостей використання й охорони земель охоронних зон об'єктів трубопровідного транспорту.

Ключові слова: землі трубопровідного транспорту, охоронні зони об'єктів трубопровідного транспорту, трубопровідний транспорт, охорона земель.

В статье дана общая характеристика использования и охраны земель трубопроводного транспорта по действующему законодательству Украины. Определены особенности правового статуса земель трубопроводного транспорта, обусловленные статусом объектов, для обслуживания и эксплуатации которых выделяются соответствующие земельные участки. В статье затронут вопрос особенностей использования и охраны земель охранных зон объектов трубопроводного транспорта.

Ключевые слова: земли трубопроводного транспорта, охранные зоны объектов трубопроводного транспорта, трубопроводный транспорт, охрана земель.

In the article it is presented the general description of pipeline transport lands' exploitation and protection according to the current legislation of Ukraine. It is described the peculiarities of pipeline transport lands determined with the status of the objects for maintenance and exploitation of which these land plots are used. In the article it is described the question of peculiarities of exploitation and protection of lands of the restricted areas of the pipeline transport objects.

Key words: pipeline transport lands, restricted areas of the pipeline transport objects, pipeline transport, protection of land.

Постановка проблеми. Трубопровідний транспорт є невід'ємною частиною Єдиної транспортної системи України [6], на долю якого припадає майже третина всіх вантажних перевезень у державі [4]. Трубопровідний транспорт відіграє важливу стратегічну роль у країні, оскільки переважно обслуговує потреби транспортування нафти і газу – ключових сировинних ресурсів, необхідних для розвитку промисловості та забезпечення нормальної життєдіяльності громадян України.

Тому стабільна робота мережі трубопровідного транспорту є особливо важливим фактором стабільного розвитку економіки та держави в цілому. Неабиякого значення у цьому відношенні має належне правове регулювання експлуатації трубопровідного транспорту. А у зв'язку з тією обставиною, що система трубопроводів технологічно нерозривно пов'язана із землею, особливу роль у стабільній роботі трубопровідного транспорту також відіграє належне правове регулювання використання й охорони земельних ділянок, що використовуються для обслуговування його потреб.

Аналіз останніх досліджень. Питання правового регулювання використання й охорони земель трубопровідного транспорту окремо не розглядалося фахівцями в галузі земельного права. Проблеми правового регулювання використання й охорони земель взагалі у контексті їх правового режиму вивчалися такими вченими, як В.І. Андрейцев, Н.П. Барабаш, В.К. Гуревський, А.В. Луначенко, А.М. Мірошніченко, В.В. Носік, М.З. Романюк, В.І. Семчик, Н.І. Титова, М.В. Шульга та деякими іншими. Окремо землям промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення увага приділялася в роботах М.І. Краснова, А.М. Мірошніченка, а землям транспорту – Ю.В. Корнеєва. Отже, проблема правового регулювання використання й охорони земель трубопровідного транспорту на сьогодні залишається належним чином теоретично не розробленою. Вказані обставини обумовлюють актуальність даного дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є встановлення загальних особливостей та ознак правового регулювання

використання й охорони земельних ділянок, що використовуються для обслуговування потреб об'єктів трубопровідного транспорту.

Виклад основного матеріалу. ЗК України та Закон України «Про трубопровідний транспорт» визначають землями трубопровідного транспорту такі земельні ділянки, на яких побудовано наземні і надземні трубопроводи та їх споруди, а також наземні споруди підземних трубопроводів [1; 7]. Враховуючи положення Закону України «Про трубопровідний транспорт» про те, що система магістральних та промислових трубопроводів, включаючи наземні, надземні та підземні лінійні частини трубопроводів, а також об'єкти та споруди, основне і допоміжне обладнання, що забезпечують безпечну та надійну експлуатацію трубопровідного транспорту, разом складають об'єкти трубопровідного транспорту [7], можна прийти до висновку, що землі трубопровідного транспорту можна охарактеризувати як такі земельні ділянки, що використовуються для потреб об'єктів трубопровідного транспорту.

Ю.С. Петлюк зазначає, що правове регулювання земельних правовідносин є цілеспрямованим впливом на поведінку громадян та інших суб'єктів земельних правовідносин за допомогою правових (юридичних) засобів в одній із підсистем соціальної регуляції суспільних відносин [5, с. 249]. Такими засобами, звичайно, виступають норми права, причому не тільки земельного, а й інших галузей – цивільного, господарського, адміністративного, екологічного та навіть кримінального. Звичайно, ключову позицію у здійсненні правового регулювання використання та охорони земель трубопровідного транспорту займають саме норми земельного права, тим не менш важливе значення мають також і норми інших вищеперерахованих галузей права у тих випадках, коли використання й охорона земель потребують застосування механізмів правового впливу, властивих іншим галузям. Так, при здійсненні управління та контролю з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування поряд із нормами земельного права обов'язково застосовуються адміністра-

тивні норми. А, наприклад, під час здійснення операцій щодо надання відповідних земельних ділянок в оренду, встановлення земельних сервітутів обов'язковим є застосування положень цивільного права.

Отже, при використанні й охороні земель трубопровідного транспорту необхідно враховувати комплексність правового регулювання, тобто обов'язковість застосування поряд із нормами земельного права норм права інших галузей за потребою.

Відповідно до ЗК України, землі трубопровідного транспорту належать до категорії земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення. Ця категорія земель включає до свого складу земельні ділянки несільськогосподарського призначення, надані в установленому порядку підприємствам, установам та організаціям для здійснення відповідної діяльності. Причому ЗК України визначає, що порядок використання земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення має бути визначений спеціальним законом [1].

Проте на сьогодні особливістю правового регулювання використання й охорони земель трубопровідного транспорту, за чинним земельним законодавством України, залишається саме відсутність належного спеціального регулювання даної групи правовідносин. Слід зазначити, що використання й охорона земель трубопровідного транспорту не знайшли належного правового регулювання на рівні окремого закону, як це, наприклад, відбулося із землями енергетики (Закон України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» від 9 липня 2010 року № 2480-VI). Правове регулювання використання та охорони земель трубопровідного транспорту переважно здійснюється на рівні загальних нормативних актів у сфері земельних відносин, як то ЗК України, Закону України «Про охорону земель» від 19 червня 2003 року № 962-IV, Закону України «Про оренду землі» від 6 жовтня 1998 року № 161-XIV, Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» від 19 червня 2003 року № 963-IV та деяких інших. Спеціальне правове регулювання використання земель трубопровідного транспорту здійснюється на рівні підзаконних нормативно-правових актів, наприклад, Норм відводу земель для магістральних трубопроводів СН 452-73, прийнятих ще 30 березня 1973 року, що закріплюють ширину смуг земель для магістральних підземних трубопроводів (газопроводів, нафтопроводів та нафтопродуктопроводів) і розміри земельних ділянок для розміщення запірної арматури зазначених трубопроводів.

Окремо необхідно звернути увагу на ту обставину, що поряд із землями трубопровідного транспорту, які складають окрему підгрупу в категорії земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення, мають місце так звані землі охоронних зон уздовж наземних, надземних і підземних трубопроводів. Відповідно до Закону України «Про трубопровідний транспорт», охоронна зона – це землі вздовж магістральних та промислових трубопроводів, навколо промислових об'єктів для забезпечення нормальних умов їх експлуатації, запобігання ушкодженню, а також для зменшення їх негативного впливу на людей, суміжні землі, природні об'єкти та довкілля в

цілому [8]. Земельний кодекс зазначає, що правовий режим охоронних зон повинен визначатися окремим законодавством [1]. Щодо використання й охорони земель охоронних зон магістральних трубопроводів, які є однією із різновидностей трубопровідного транспорту в Україні, прийнятий Закон України «Про правовий режим земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів» від 17 лютого 2011 року № 3041-VI. Землі охоронних зон уздовж наземних, надземних і підземних трубопроводів, на відміну від земель трубопровідного транспорту, можуть належати до різних категорій за своїм цільовим призначенням. Таким чином, і правове регулювання використання й охорони земель у межах цих охоронних зон здійснюється за допомогою відповідних норм земельного права, закріплених у ЗК України та інших законах і підзаконних нормативно-правових актах, лише при урахуванні положень Закону України «Про правовий режим земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів». Правове ж регулювання особливостей використання й охорони земель охоронних зон промислових трубопроводів – другого різновиду об'єктів трубопровідного транспорту – на сьогодні на рівні окремого нормативно-правового акта не здійснюється.

Висновки. Таким чином, відносини із використання й охорони земель трубопровідного транспорту як самостійної підгрупи земель у категорії земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення не отримали окремого правового регулювання, незважаючи на пряму вказівку ЗК України на необхідність прийняття відповідного закону. Тому використання й охорона земель трубопровідного транспорту на сьогодні здійснюються на загальних підставах відповідно до положень ЗК України, Законів України «Про оренду землі», «Про охорону земель», «Про державний контроль за використанням та охороною земель», а також багатьох інших законів та підзаконних нормативно-правових актів у сфері земельного права України. Спеціальний нормативно-правовий акт у сфері використання та охорони земель трубопровідного транспорту, а саме Норми відводу земель для магістральних трубопроводів СН 452-73 було прийнято ще у 1973 році, тому є не зовсім актуальними для сучасних правовідносин і потребують заміни.

Тож, незважаючи на особливу важливість земель в цілому як національного багатства нашої країни, так і земель трубопровідного транспорту зокрема, як таких, що використовуються для обслуговування й експлуатації стратегічно важливих об'єктів народного господарства, законодавець не визнає за необхідне здійснювати належне правове регулювання їх використання та охорони.

Що стосується земель охоронних зон, що встановлюються вздовж та навколо об'єктів трубопровідного транспорту, то ці земельні ділянки хоча й відносяться до земель інших категорій за цільовим призначенням, все ж мають важливе значення не тільки для використання й охорони безпосередньо об'єктів трубопровідного транспорту, а й навколишнього середовища від можливого негативного впливу цих об'єктів. Правове регулювання особливостей використання й охорони даної групи земель здійснюється відповідно до Закону України «Про правовий режим земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Земельний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T012768.html#386.
2. Конституція України [Електронний ресурс] : прийнята на п'ятій сесії Верховної ради України 28 червня 1996 року. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>.
3. Нормы отвода земель для магистральных трубопроводов СН 452-73 [Електронний ресурс] : Постановление Совета Министров СССР по делам строительства от 30 марта 1973 года. – Режим доступа : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0004400-73>.
4. Офіційний інтернет-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Петлюк Ю.С. Співвідношення понять «правове регулювання земельних правовідносин» і «правовий режим земель»: порівняльно-правовий аспект [Текст] / Ю.С. Петлюк // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 2. – С. 248–251.

6. Про правовий режим земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів [Електронний ресурс] : Закон України від 17 лютого 2011 року № 3041-VI. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2011_02_17/an/12/T113041.html#12.

7. Про транспорт [Електронний ресурс] : Закон України від 10 листопада 1994 року № 232/94-ВР. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z023200.html.

8. Про трубопровідний транспорт [Електронний ресурс] : Закон України від 15 травня 1996 року № 192/96-ВР. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960192.html.

УДК 346.7.332.72

ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

ABOUT INTRODUCTION OF MARKET OF AGRICULTURAL LAND IN UKRAINE

Паславська О.Я.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету

У статті досліджуються особливості запровадження в Україні повноцінного ринку земель сільськогосподарського призначення, під яким розуміється обіг земельних ділянок для забезпечення вільного руху капіталу. Але неминучість його формування можлива за умови належного нормативно-правового забезпечення.

Ключові слова: ринок земель, право власності, власники землі, мораторій на сільськогосподарські землі.

В статье исследуются особенности внедрения в Украине полноценного рынка земель сельскохозяйственного назначения, под которым следует понимать оборот земельных наделов для обеспечения свободного движения капитала. Однако неизбежность его формирования возможна при условии надлежащего нормативно-правового обеспечения.

Ключевые слова: рынок земель, право собственности, собственники земли, мораторий на сельскохозяйственные земли.

The article examines the specifics of introduction of a full market of agricultural land in Ukraine, which means the circulation of land for the free movement of capital. It's obviously that private ownership of land in any country stimulates its economic growth due to the efficient use of available land resources. The benefits of private ownership become apparent when there is an active land market and this is the stability of property rights, the ability to transfer them from one person to another, this is the correspondence of land prices its real value.

Key words: market of land, right of ownership, proprietors of land, moratorium, agricultural land, transition of right of ownership.

Постановка проблеми. Реформування земельних відносин здійснюється в Україні ще з 1991 року і продовжується до цього часу. Особливістю цих процесів є те, що, знаходячись у стадії постійного розвитку та реформування, земельне законодавство України не завжди сприяє стабільності в питаннях реалізації права власності на земельні ділянки різних категорій, зокрема земель сільськогосподарського призначення, та захисту суб'єктивних земельних прав.

Згідно з даними Державного земельного кадастру, загальна площа земель України становить 60,35 млн га, з яких 41,8 млн га (69,3% території) – землі сільськогосподарського призначення (у тому числі орна земля – близько 33 млн га). Тобто близько 70% земель в Україні де-юре лишаються поза ринком. Чи можна вважати такий ринок повноцінним? [1] Тому досить **актуальними** є дослідження щодо доцільності запровадження в Україні повноцінного ринку земель сільськогосподарського призначення.

Стан дослідження. Правовим аспектам інституту права власності на землю в Україні приділялася значна увага науковцями, серед яких вагомий внесок у науку з цих проблем внесли В.Л. Мунтян, В.І. Семчик, В.І. Андрейцев, О.О. Погрібний, П.Ф. Кулинич, А.П. Гетьман, В.К. Гуревський, Ю.С. Шемшученко, Н. І. Титова, В.З. Янчук, В.В. Янчук, М.В. Шульга, В.М. Єрмоленко, І.І. Каракаш, М.Я. Ващишин, А.В. Луначенко, В.В. Носік, В.П. Яніцький, В.І. Федорович, Н.В. Ільків, А.М. Мірошніченко, Р.І. Марусенко, О.А. Вівчаренко та інші вчені. Особливо слід відмітити роботу авторського колективу під керівництвом професора Н.І. Титової «Землі сільськогосподарського призначення. Права громадян України», в якій зроблено глибокий аналіз основних прав громадян України на землі сільськогосподарського призначення за допомогою різних організаційно-правових форм їхньої реалізації [2].

Виклад основного матеріалу. Не буде перебільшенням сказати, що земля для України – це те найцінніше багатство, яке ставало на протязі всіх віків наріжним каменем усіх соціальних та політичних перетворень і руйнівних процесів, через які пройшли українці у своєму розвитку як нація. Попри те, як стверджує Н.І. Титова, «Україна продовжує залишатися великою аграрною державою. Вона була такою ще за часів неоліту, це продовжувалось і при трипільській культурі, а особливо за часів Київської Русі» [2, с. 9]. Саме тому Конституція України юридично закріпила те, що земля є національним багатством і перебуває під особливою охороною держави. Земля є найціннішим, унікальним і пріоритетним об'єктом природи, тому «право власності на землю гарантується державою, набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону» [3, ст. 14].

Конституційні засади землекористування в Україні закріплені у Земельному кодексі України [4], у якому на першому місці визначені землі сільськогосподарського призначення, як найбільш цінна і суспільно важлива категорія земель. Як наслідок юридичне закріплення права приватної власності на землі сільськогосподарського призначення стало головним результатом реалізації земельних реформ в Україні.

Є незаперечним той факт, що приватна власність на землю в будь-якій країні стимулює її економічне зростання завдяки ефективному використанню наявних земельних ресурсів. Переваги приватної власності стають очевидними, коли існує діючий ринок землі, а це стабільність прав власності, можливість передачі їх від однієї особи до іншої, це відповідність цін на землю її реальній вартості. Адже запровадження повноцінного ринку земель сіль-